

l'extrem Sud (Pinós, Fondó dels Frares, 1963) i *kanalitho* a l'Alt Aragó (Panticosa, 1966); *canalustro* ribag. a Viu de Campo (1965). A Menorca *canaló* (barranquet amb eixida a mar: St. Lluís, Ferreries, 1964), però aquest ja és antic per a una canaleta del molí fariner («lo —: canalicula», després de *tramuja*, entre *lo cadell* i *la farinera*, OPou, *ThPu.*, 216); i a Barcelona són els de metall de la parada de florista: «la Rambla estava convertida en un pitxer de roses --- disposades en toies, o abocant-se enfora dels *canalons* de llauana ---», PCoromines (*Di. i Records*, ed. Cahner, vol. 1, *Els Deu anys*). *Canalic. Canalicule; canaliculat.*

¹ La Bastida, Vallmanya, Clarà, Taurinyà, i nombrosos a Fillols i Vernet-Castell; segueix així fins a Tuès i Fontpedrosa, però en acostar-nos als límits N. i E. torna el femení, a Conat, Sant Miquel de Llotes i fins el Soler (*Rec de les Canals*). Aquella zona es prolonga, doncs, al Sud amb la de la vall de Camprodon i, molt més encara, perquè a l'Alt Cardener, també ho sento a Lladurs (*el Canal del Prior*). — ² No em consta, però, que no hi hagi rastres de l'altre: *la Boca del Canal* figura cap a l'Albufera com a nom d'una «replaça» nova.

Canalla, canallada, V. ca *Canamillana* (rip., ²⁵ *AlcM*), està per *cànem-i-llana* (teixit barrejat)

CANANA, 'cartutxera', de l'àrab marroquí, on vol dir 'buirac', DCEC 1, 624a; ja usat pels carlins catalans: «dels paisans, alguns se distingien sols per dur una *canana* cenyida, calçons de couro o polaines de tela, i la boina», MVayreda, *Rec. de la Carlinada*, cap. 2, p. 31. En el sentit d'«espècie de calamars'» (Vendrell, *AlcM*), tot i que a Sant Pol de Mar diuen *canada* (1956), com que és molt poc comparable a aquest barraló o recipient de líquids litúrgic, potser també es tracta d'una *canana*, per comparació amb una funda o bossa de cartutxos o de fletxes.

CANAPÈ, 'seient llarg respallat', del fr. *canapé*, ⁴⁰ i aquest, del ll. tardà *canapeum*, ll. *conopëum*, 'pavelló de lit', que es prengué del gr. *κωνωπέιον* 'mosquitera' (derivat de *κώνωψ* 'mosquit'). □ 1.ª doc.: *ganapé* doc. mall. de 1780; *canapé* c. 1800.

Sovint l'usa, en efecte, el B. de Maldà, i no parlant d'un moble interior, sinó d'una espècie de pedrís de semblant forma: «los claustros de dins lo monastir --- ab un magnífich surtidor al mitg y altres de petits, ab alguns *canapés* per la simetria», «quedan en lo referit caminal dos *canapés* fets de rajola de pla, ab sos respaldos» (*Excursions*, pp. 37, 112). Per Aless. Schiaffini, sabem que del francès va passar també a l'holandès, a l'al. *kanapee* [S. XVIII], i a l'it. *canapé*, en doc. de Reggio des de 1609, i en els escriptors no gaire posteriors Fagioli, Cocchi i Parini (*Momenti di Storia della Li. It.*, p. 112). Altrament, per al cast., veg. DCEC 1, 624b.

Canapòst NL, V. CANEM, n. 4 *Canar*, V. *canar* (CANYA)

CANARI, 'moixó cantaire', del gentilici *canari* de les Illes Canàries, d'on s'importaren aquests ocells cap al S. xvi. □ 1.ª doc.: 1575; i potser ja 1460, però llavors amb sentit poc clar.

És clarament l'ocell en diccs. dels Ss. xvi-xvii: «canari: canaria», 1575, OPou, a. 1575 (*ThPu.*, 44); «canari o verdum: chloris, -idis», DTorra, 1670. En un romanç que sembla ser del S. xvii, o potser ja xvi, del qual recollí Milà i F. diverses versions (*Romillo.*, 272, i d'altres en el vol. de materials Pujol-Puntí, p. 19), apareixen en unes quantes els versos «sí se passeja Briana, per l'horta del rei florida, / el rossinyol hi cantava i el *canari* responia, / son pare se la mirava per un mirador que hi 'via». El nom d'aquest moixó és en català una de les llengües on apareix primer, car del cast. *canario* no tenim notícia fins a 1582-5 (Fr. Luis de Granada), i del català sembla haver passat al fr. *canari*, on apareix primerament el 1583 (i, amb ultracorrecció descatalanitzant, *canarin* ja 1576).

Per això voldríem saber quin és el sentit segur del primer testimoni del mot, que és en la nostra llengua, en l'any 1460, en Jaume Roig, explicant el desdeny amb què el tractà la mare: «ma mare viu: / ni-s mou ni-s riu: / cuytí d'entrar-hi; / de un *canari* / o catiu strany, / de un tacany, / no -n fera menys: / ab sos desdenys / poch se girà, / ans me mirà / fort de mal ull», *Spill*, 1086. Que es tracti d'una importació de les Canàries no cal dubtar-ne, car ja llavors mercaders i viatgers catalans havien trafegat en aquestes illes; que sigui ja un canari ocell, com creu *AlcM*, és molt menys convincent, no sols per la forta anticipació cronològica respecte del castellà, el francès i tota altra llengua, però també perquè és poc versemblant que per importació, durant viatges a llocs poc accessibles i rarament freqüentats fins llavors, pensessin tot seguit a endur-se'n un ocell de preu poc remunerador; i perquè, encara que un canari no sigui un ésser important, tampoc sembla adequat per pendre'l com a terme de comparació antonomàstica d'allò que no crida l'atenció a ningú. Més acceptable sembla que es tracti d'un ésser més pagat, que fos importat per traficants moros o catalans des dels primers temps: el veïnatge amb *catiu* i més amb *strany* suggereix que es tracti d'un infeliç esclau, com els que importaven —segons ens informen tants docs. medievals— de les terres dels Txerkessos o de Guinea: eren més curiosos com a provinents de terres exòtiques i això podia fer-los més recercats. Recordem *Gana* país renomnat no lluny de Guinea.

DERIV.: *Canària, canariaire* o *canarier. Canariera. CPT.: Canaricultura. Canariòfil.*

CANASTRA, espècie de panera: la forma antiga fou més aviat *canasta*, i sembla haver estat extret del ll. CANISTELLUM, diminutiu de CANISTRUM id.; també en català s'usa encara *canastrell* i *canistrell* en els parlars de les zones més conservadores. □ 1.ª doc.: *canasta*, 1363; *canistell*, 1427.

No tornarem aquí a entrar de ple en la qüestió de ⁶⁰ la història i origen d'aquest mot, ja dilucidada a fons